

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ВИХОВАННЯ СПОРТИВНО ОБДАРОВАНОЇ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ В УКРАЇНІ ТА ПОЛЬЩІ

CONCEPTUAL FOUNDATIONS OF EDUCATION OF ATHLETICALLY GIFTED YOUTH IN UKRAINE AND POLAND

Стаття присвячена розгляду концепцій фізичного виховання, які найчастіше використовуються під час навчання та виховання дітей у школах. Динамічний розвиток системи освіти передбачає адаптацію старих концепцій під новий ритм життя та розробку нових концепцій для прогресивного процесу навчання й виховання школярів. Відомо, що в наш час відбуваються дуже потужні зміни в політичному житті. Ці зміни стосуються всього суспільства і впливають на кожну сферу життя людини. Освіта також динамічно розвивається та змінюється. Це відображається на методиках і технологіях навчання, на методах та інструментарії. Усі організаційно-педагогічні засади навчання та виховання підростаючого покоління базуються на принципах існуючих та новостворених концепцій. Загальноприйнятим вважається те, що їх реалізація сприяє формуванню ефективної навчальної системи рухової активності в школах, мотивації учнівської молоді до занять фізкультурою, створенню необхідних умов для ефективних занять спортом.

У статті також підкреслено, що для ефективного розвитку й повноцінного функціонування в сучасних умовах фізичне виховання повинні враховуватись різноманітні соціальні запити, вимоги та потреби різних груп населення.

Підкреслено, що в Україні та Польщі постійно проводиться значна робота щодо визначення важливих напрямів, завдань методів та форм сучасного фізичного виховання, розробляються нові концепції фізкультурної освіти й проваджуються загальноприйняті європейські цінності в навчальний процес. Проте, незважаючи на досягнення, існують деякі труднощі та проблеми, виникають розбіжності в розумінні цільового потенціалу фізичного виховання, має місце вдосконалення окремих елементів, напрямів, форм і методів виховання.

Також у статті наголошується, що для ефективного виховання спортивно обдарованої учнівської молоді доречним є використання комплексу різних концепцій, що розроблені та застосовуються в різних країнах.

Ключові слова: концептуальні засади, спортивно обдарована молодь, учні, концепції, фізична культура, спорт, спортивне виховання, фізкультурна освіта.

The article is devoted to the consideration of the concepts of physical education, which are most often used during the education and upbringing of children in schools. The dynamic development of the education system involves the adaptation of old concepts to the new rhythm of life and the development of new concepts for the progressive process of education and upbringing of schoolchildren. It is known that in our time there are very powerful changes in political life. These changes concern the entire society and affect every sphere of human life. Education is also dynamically developing and changing. This is reflected in teaching methods, technologies, and tools.

All organizational and pedagogical foundations of teaching and upbringing of the younger generation are based on the principles of existing and newly created concepts. It is generally accepted that their implementation contributes to the formation of an effective educational system of motor activity in schools, the motivation of student youth to engage in physical education, and the creation of the necessary conditions for effective sports activities.

The article also emphasizes that for effective development and full functioning in modern conditions, physical education must take into account various social demands, requirements and needs of different population groups.

It is emphasized that in Ukraine and Poland significant work is carried out on defining important directions, tasks, methods and forms of modern physical education, new concepts of physical education are being developed and generally accepted. European values are being introduced into the educational process. However, despite the achievements, there are some difficulties and problems, there are disagreements in the understanding of the target potential of physical education, there is room for improvement of individual elements, directions, forms and methods of education.

The article also emphasizes that the use of a complex of different concepts, developed and applied in different countries, is appropriate for the effective education of athletically gifted students.

Key words: conceptual foundations, athletically gifted youth, students, concepts, physical culture, sport, sports education, physical culture education.

УДК 001 373.5.011/37.04(477+438)

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/56.2.7>

Шульга О.В.,

аспірант кафедри педагогіки
Сумського державного педагогічного
університету імені А.С.Макаренка

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Останнім часом Україна та Польща зазнали серйозних змін у зв'язку з політичними та соціальними перетвореннями. Лібералізація прав людини, а також технічний прогрес із відкритим доступом до різних технологічних засобів перемістили увагу на деякий час від учнів, але розробка інноваційних соціальних підходів дозволяє використання нових освітніх моделей фізичного виховання,

інтерактивних непрямих методів навчання в школах, а також повернення до студентоцентризму.

Виховання обдарованої учнівської молоді постійно потребує розробки нових оригінальних підходів, форм та методів для того, щоб підтримувати в дітях зацікавленість у тому виді діяльності, яким вони займаються. Спортивно обдарована учнівська молодь не є виключенням, тому вважаємо доречним розглянути питання концептуальних

засад виховання спортивно обдарованих молодих людей. У наш час існує безліч концепцій спортивного виховання та фізкультурної освіти. Пропонуємо розглянути детальніше, якими концепціями керуються українські та польські школи під час виховної роботи з учнями та які з них є найефективнішими.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Серед сучасних дослідників вивченням концепцій спортивного виховання займалися О. Попрошаєв, Т. Круцевич, О. Карпусь, О. Язловецька, Н. Москаленко, М. Броніковські, М. Чін, М. Демел, Т. Фролович, П. Гедельманн та інші. Проблеми виховання та навчання обдарованих дітей вивчали М. Бойченко, О. Розпутній, О. Антонова, Л. Карпова, К. Дроздова та інші науковці.

Аналіз українських та іноземних публікацій показує, що більшість педагогів-практиків та вчених піддають критиці Концепцію фізичного виховання, у контексті якої фізичне виховання розуміється лише як навчання руховим діям, як цілеспрямоване формування та вдосконалення спортивних якостей і вмінь, що характеризують фізичну підготовленість людини. Через достатньо вузьку інтерпретацію поняття «фізичне виховання» досі залишається актуальним питання модернізації та розвитку фізкультурної освіти [2].

Незважаючи на проведені дослідження, у цій сфері залишається багато невирішених питань. Через погіршення стану здоров'я учнів та зниження їх зацікавленості спортом постала необхідність у радикальній зміні системи фізкультурного виховання в Україні та Польщі.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Для вдосконалення сфери спортивної освіти є дуже важливим осмислення найважливіших компонентів вищезазначеної діяльності та її місця в загальній системі виховання. На часі вирішенням даного питання займаються українські та закордонні дослідники. Науковці постійно займаються розробкою нових форм, методів та напрямів, які можуть покращити результативність занять спортом. На часі із усіх спільних рис, які об'єднують інноваційні концепції, можна виділити підвищення особистісної орієнтації сучасного фізичного виховання та необхідність гуманізації спорту.

Метою даної роботи є дослідження концептуальних засад фізкультурного виховання спортивно обдарованої учнівської молоді в Україні та Польщі. Наше дослідження спрямоване на пошук та аналіз концепцій фізичного виховання для спортивно обдарованих дітей.

Виклад основного матеріалу. Освітній процес відкриває широкі перспективи в напрямі формування світогляду учнівської молоді. Фізична культура є дуже важливим елементом у цьому руслі, адже спортивне виховання спрямовує дитину не лише виконувати певний комплекс рухів,

а й правильно харчуватися та уникати шкідливих звичок і дотримуватися здорового способу життя. У цьому простежується зв'язок фізичного виховання зі здоров'язбереженням. Важливим елементом вивчення питання фізкультурного виховання є аналіз існуючих та нових концепцій у контексті навчання спортивно обдарованої молоді.

Основною концепцією, якою керується освітня система України, є Концепція Загальнодержавної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на 2012–2016 рр. У контексті даної концепції визначені основні проблеми, для визначення яких і було розроблено дану концепцію. Серед них можна визначити:

- демографічну кризу;
- погіршення стану здоров'я населення з різко прогресуючими хронічними й аутоімунними хворобами;
- відсутність сталих традицій та мотивацій щодо фізичного виховання і спорту як важливого чинника формування свідомого ставлення людей до свого здоров'я;
- невідповідність вимогам сучасності та відставання від світових стандартів ресурсного забезпечення сфери фізкультурної освіти і спорту;
- загострення проблеми, пов'язаної із застосуванням спортсменами заборонених допінгових препаратів під час спортивних змагань тощо [4].

Зазначені вище проблеми мають декілька причин свого виникнення. Першочерговими з них є початок війни на території України та суттєвий дисонанс між потребами учнів та можливістю надання послуг відповідно до цих потреб. Крім того, спостерігається низький рівень ресурсного забезпечення дитячого, юнацького та резервного спорту. А відсутність спортивної інфраструктури просто не здатна задовольнити запити населення відповідно до фізіологічних потреб, у тому числі осіб із особливими фізичними потребами.

Мета даної концепції полягає в створенні сприятливих умов для заняття спортом та для максимальної реалізації здібностей обдарованої учнівської молоді, студентів, резервістів та інших верств населення. У результаті реалізації даного проєкту очікувались такі результати:

- підвищення рівня залучення школярів до спорту;
- збільшення обсягів рухової активності в закладах освіти;
- досягнення насичення спортивними спорудами в кількості і якості;
- підвищення рівня авторитету країни у світовому спортивному товаристві та інші.

Для досягнення такої результативності були розроблені шляхи і способи розв'язання поставлених проблем:

- збільшення в закладах освіти всіх типів обсягів рухової активності;

- удосконалення нормативно-правової бази галузі фізкультури й спорту;
- створення комфортних умов для розвитку регулярної рухової активності різних верств населення для зміцнення їх здоров'я з урахуванням інтересів, здібностей та індивідуальних особливостей;
- удосконалення процесу відбору обдарованих дітей, які мають високий рівень підготовленості та здатні витримувати значні фізичні навантаження під час занять і тренувань;
- підтримання позашкільних закладів фізичної культури і спорту;
- взаємодії з громадськими організаціями спортивної спрямованості;
- популяризації здорового способу життя, тощо [2].

Наступним кроком удосконалення фізкультурної освіти стало затвердження Концепції розвитку щоденного спорту в 2021 році. Прийняття цієї концепції спрямоване на виправлення низки проблем, які провокують різні хвороби:

- недостатня рухова активність;
- вживання алкогольних та наркотичних речовин;
- нездорове харчування;
- куріння тощо.

Метою даної концепції стало запровадження новітніх підходів до фізкультурної освіти та створення всіх оптимальних умов для занять. Зазначена концепція спрямована на вирішення проблем, які з'являються під час виховання різних груп школярів: виховання обдарованих дітей, виховання основної групи та інклюзія для учнів-інвалідів [3].

На жаль, у процесі реалізації зазначених концепцій не вдалось виконати всі завдання, які стояли на меті. Багато результатів не були досягнуті через нестачу фінансування, матеріально-технічних і трудових ресурсів, політичної та епідеміологічної ситуацій. Через це багато шкіл почали створювати власні концепції спортивного виховання для обдарованих учнів. Ця практика буда взята з європейських розвинених країн, зокрема Польщі.

За останнє десятиліття в Польщі було запропоновано низку унікальних навчальних ініціатив і проєктів, що спрямовані на покращення стану фізичного здоров'я та спортивної підготовки польських дітей і молоді. Деякі з них були реалізовані в межах загальноєвропейських проєктів, а інші – локальних [5].

Польща була першою країною, яка ввела фізкультуру як регулярний шкільний предмет і має великий досвід роботи з обдарованими школярами. Проте, ця робота стосується більше ініціативи педагогів-ентузіастів, ніж політики центральної та міської влади. Найбільш вдалою практикою автентичних програм із підтримки обдарованих

дітей вважається програма "WARS and SAWA", яка була створена ще в 2009 році, але постійно оновлюється й прекрасно реалізується в багатьох школах Польщі. Першопричиною запровадження даної програми стала необхідність визнання важливості обдарованості у школярів [1].

Основними напрямками виховання та розвитку обдарованих дітей за програмою сталостворення умов для розвитку інтересів учнівської молоді, їх захоплення та здібностей. Завдяки програмі школи могли очікувати підтримку для обдарованих дітей від закладів, які не є освітніми. Завдяки цьому були створені умови для співпраці між різними освітніми, культурними та муніципальними організаціями. Пропонуємо розглянути ключові цілі програми:

- розвиток інтересів учнівської молоді;
- професійна орієнтація школярів;
- підтримка розвитку творчих здібностей, зокрема спортивних і технічних, розвиток ораторського мистецтва і вміння будувати виступ (монолог, діалог, доповідь, тощо);
- підтримка активності й новаторства від педагогічного колективу.

Програма «WARS and SAWA» дає змогу школам отримати нагороду за найкращу організацію навчання для обдарованої учнівської молоді. Сертифікат, яким нагороджується школа, вважається символом якості роботи в школі для всієї країни. Він видається на 4 роки, але може бути продовжений. Для цього школа має представити обдаровану молодь, яка здобуває освіту за даною програмою і має високі результати. Для підтвердження дії сертифікату обирається спеціальна комісія із фахівців певних галузей [5].

Крім того, програма «WARS and SAWA» заохочує проведення творчих вечорів і свят школами, у яких є сертифікат. Такі заходи мають відкритий формат і дозволяють обмін досвідом, дискусії і встановлення співробітництва між школами. Найважливішим елементом програми є розробка «Настільної книги обдарованої дитини», у якій представлені майстер-класи з різних шкільних предметів для різного рівня розвитку обдарованості учнів. Також організуються літні практики для педагогів тощо.

Завдяки програмі "WARS and SAWA" школи знаходяться у вигірній позиції, бо спостерігають такі позитивні зміни:

- збільшення кількості фіналістів у різних олімпіадах;
- покращення якості освіти;
- підвищення відвідування школи;
- залучення батьків у шкільне життя дітей;
- розвиток дидактичної й матеріальної бази навчання для обдарованих учнів [5].

Члени педагогічного колективу стверджують, що участь у тренінгах дозволяє підвищувати компетентність та набувати знань, пов'язаних

із вихованням обдарованої учнівської молоді. Також учителі застосовують інноваційні методи та методи роботи, які дозволяють ефективніше працювати зі школярами. Педагогічний колектив, який бере участь у проєкті “WARS and SAWA”, має можливість обміну досвідом та обговорення розвитку через діалогове середовище практиків [1].

Висновки. Отже, із поданого вище матеріалу можна зробити висновок, що в школах обох країн проводиться певна робота для підвищення якості виховання обдарованих дітей. Ми бачимо, що в українських школах на шляху до досягнення поставлених цілей кожної концептуальної ідеї виникають деякі труднощі. Проте, процеси роботи над удосконаленням ідеї виховання обдарованої учнівської молоді не зупиняються. У Польщі спостерігається більш стабільний розвиток процесу виховання обдарованих дітей із більшим запровадженням загальноєвропейських концепцій і створення локальних програм.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Гришук Ю. Розвиток педагогічної освіти у республіці Польщі: теоретичний аспект. *Освітній дискурс*, 2015. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/68777/Yu_Hryshchuk_OD_1_NDLO.pdf
2. Круцевич Т.Ю., Пангелова Т.В. Сучасні тенденції щодо організації фізичного виховання у вищих навчальних закладах. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2016. № 3. С. 109–114.
3. Обозна О.М. Розвиток фізичної культури і спорту як важливий напрям державної політики України щодо забезпечення здоров'я громадян. URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej20/PDF/8.pdf>
4. Про схвалення Концепції Загальнодержавної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на 2012–2016 роки. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/828-2011-%D1%80#Text>
5. Łukasiewicz-Wieleba, J., Baum, A. (2015). *Kompleksowe wspieranie uczniówwzodolnionych*. Warszawski program WARS i SAWA. Warszawa : WydawnictwoAPS.